

Haugesund 1. mai 1992

Statsminister
Gro Harlem Brundtland

Med forbehold om endringer

SPERREFRIST: 1.5 kl 1630

1. MAI 1992

1. mai er solidaritetens dag. Og solidariteten kjenner ingen grenser. Den uttrykker en visjon om at de stengsler som skiller menneskene fra hverandre skal brytes ned og forsvinne, forhåpningene om samhörighet mellom nasjonene, drømmen om en verden i fred.

Men avstanden mellom visjon og virkelighet er fortsatt stor. Vi er kommet ut av den kalde krigens handlingslammelse i vår verdensdel. Men i Jugoslavia herjer en meningsløs borgerkrig, og i Irak utsettes kurderne for brutale overgrep. Vi ønsker at alle skal ha rett til en hverdag uten sult og nød, uten undertrykkelse og overgrep. Men hvert femte menneske på jorda lever i absolutt fattigdom, og kløften mellom de rike og de fattige landene blir større. Vi ser at vårt livsmiljø trues og undergraves. Men fortsatt er det internasjonale samfunn uten evne til den felles handling som er nødvendig for å endre kurs.

Dette er den verden og den virkelighet vi lever i. Ingenting av dette er nytt. I alle tider har mennesker levd i fattigdom og nød, blitt fornedret og forfulgt, plaget hverandre og blitt drevet ut i krig. Men alt er likevel ikke det samme.

I dag har vi større kunnskap, og større muligheter til å skape forandring.

Også menneskene i de rike landene har fattige forfedre. I dette århundret har millioner arbeidet seg ut av fattigdommens favntak. Vårt eget land ble omformet fra fattigsamfunn til velferdssamfunn, da parolene om solidaritet, likhet og frihet ble omsatt i praktisk politikk. Da vi viste vilje og evne til å ta ansvar, både for oss selv og hverandre.

I 90-årene har millioner av mennesker i vår verdensdel kastet av seg kommunistdiktaturet og fått mulighet til å forme

sin egen framtid innenfor demokratiets rammer.

Som sosialdemokrater har vi tro på menneskenes mulighet og evne til å forme sin egen framtid!

Vi ser en voksende vilje til felles ansvar, også over landegrensene, mellom nasjonene. Skal vi komme videre, er det nettopp dette vi trenger: Mer fellesskap og mer ansvar, også av hensyn til de som kommer etter oss. Vi trenger mer sosialdemokrati, fordi vi trenger hverandre. I vårt eget land og i det internasjonale samfunn.

Her hjemme er dagens parole: Arbeid for alle er jobb nr.1. Dette er arbeiderbevegelsens største utfordring også i andre land. I Finland har ledigheten eksplodert. De øker skattene og reduserer på sosiale ordninger. I Sverige foreslår regjeringen kraftige kutt i overføringene til kommunene, og i sykelønnsordningen. I Danmark vurderer de å heve pensjonsalderen.

Vi har flere vanskelige år bak oss, etter at Arbeiderpartiet to ganger har måttet overta regjeringsansvaret fordi det borgerlige stortingsflertallet ble handlingslammet og ga opp. Vi har fortsatt krevende år foran oss. Hadde det vært noen enkle løsninger som kunne bragt ledigheten ned, ja da hadde vi brukt dem for lengst. Tror noen at vi hadde latt vær å bruke redskapene, hvis de hadde ligget klar i vertøykassa?

De utfordringer vi står overfor krever nye redskaper. Det er vi i full gang med. Men fordi de virkemidler vi rår over alene ikke er gode nok, må vi se ut over landegrensene, slik sosialdemokratiet alltid har gjort. Skal vi finne svar på dagens og framtidens utfordringer må vi samarbeide med andre for å sikre de sosialdemokratiske verdiene.

Vi trenger et levende, bevisst demokrati, ute i folks hverdag. Vi vet at vi må mobilisere våre felles krefter i lokalsamfunnene. Det må vi, skal vi skape en bedre hverdag, fornye næringsgrunnlaget med utgangspunkt i de lokale

forutsetninger, bygge ut barnehager, skoler, helsesentra, og styrke omsorgen for de eldre og de psykisk utviklingshemmede.

Vi vet også at vi må mobilisere fellesskapet i fylkene for å bygge ut sykehusstilbudene, samferdselstilbudene, og den videregående skolen, for å gi de beste muligheter for trygghet, utfoldelse og næringsliv. Og vi må mobilisere vårt nasjonale fellesskap for å ta felles løft slik at kommuner og fylker får de mulighetene de trenger for å skape levende bygder, levende industristeder og levende byer.

Men det er ikke nok. Vi må også mobilisere fellesskapet utover Norges grenser. Vi må styrke demokratiet, evnen til ansvar og fellesskap - i en enda bredere ramme. Vi må sprengre de grensene nasjonalstaten setter for demokratisk styring og felles handling.

Vi blir fort enige om at vi må legge ned våpnene overfor hverandre i det internasjonale samfunn. Men i dag kommer ikke de alvorligste truslene fra militær aggresjon. De kommer fra vår produksjon og vårt forbruk, fra vår ødeleggelse av naturressursene. Fra narkotikahandel og internasjonal kriminalitet. Fra kløften mellom rike og fattige land.

Vi vil stå til ansvar for de neste generasjoner: Hva gjorde vi, når det virkelig gjaldt?

For første gang i historien er kommende generasjoners valgfrihet satt på dagsorden. Vi må endre kurs for å kunne overlate jorden til våre etterkommere slik at naturen fortsatt vil gi menneskene muligheter til å dekke sine behov.

Denne oppgaven kan vi bare make hvis vi får folk med oss, ikke bare i Norge, men i andre land. Vi må møte de nye truslene gjennom en bred mobilisering, nasjonalt og internasjonalt. Sosialdemokratiet må ta ledelsen i dette arbeidet. Det er et spørsmål om solidaritet med verdens fattige og med kommende generasjoner.

Vårt svar er at vi må gi utviklingen en ny retning og veksten er nytt innhold. Gjennom samfunnsmessig styring og internasjonalt samarbeid må vi endre kurs slik at vi ikke

ødelegger miljøet og undergraver livsgrunnlaget. Vi har ingen rett til å svekke våre barns muligheter!

Vi har alle et ansvar - og vi har alle en mulighet - for å bidra i arbeidet med å skape den forandring som er nødvendig. Vi står ved et veiskille hvor det kreves fundamentale endringer i politikk, adferd og holdninger. Når verdens ledere møtes til FNs miljøkonferanse i Rio i juni er det tid for handling.

Det handler om å levendegjøre solidaritetens ide, på tvers av landegrensene. Skal vi lykkes må vi ha et demokrati som fungerer, ikke bare i den enkelte nasjon, men også mellom nasjonene. Vi trenger mere - ikke mindre - samlet demokratisk styring. Derfor må vi også ta i bruk overnasjonal styring, ikke for å svekke, men for å utvide selvvråderetten.

Vi må ta fatt på den nye, store etappen i demokratiets historie, å innføre demokratiske beslutninger der det i dag råder krefter utenfor politisk kontroll.

Det er denne utfordringen EF-landene har satt seg som mål å møte gjennom utvidelsen av samarbeidet. Da må vi spørre oss: Skal vi stille oss utenfor denne historiske muligheten? Skal vi vende ryggen til de muligheter sosialdemokrater i alle andre europeiske land satser så sterkt på? Skal vi underkjenne det samarbeide som de nye demokratiene i Øst-Europa setter sin lit til og vil delta i?

Hvilke krefter er det som nå ønsker å bremse denne internasjonale prosessen og samarbeidet? De konservative og sterkt nasjonalistiske kreftene! Det er de som slåss imot et tettere og mer forpliktende samarbeide mellom EF-landene. Det er ikke for ingen ting at Margareth Thatcher fryktet det hun kallte snikssosialiseringen via Brüssel!

Det er ikke så rart at en del konservative krefter er kritiske til EF-samarbeidet, for det er knapt noe område i verden der det er mere regler, styring og kontroll av markedskreftene enn i EF. Det er fordi europeiske land gradvis har bygget velferdssamfunn. De europeiske demokratier har utviklet samfunn bygget på et sterkt felles ansvar og

felleskap. Våre partifeller og fagbevegelsen i Europa har stått i front i hele den historiske prosessen. De står midt i kampen for et rettferdig samfunn, i de enkelte land og i EF's felles organer - for en sterkere styring og kontroll med markedskreftene.

Derfor er våre søsterpartier over hele Europa sterke tilhengere av EF - der har de enda en ramme å kjempe innenfor, i tillegg til den nasjonale - og i tillegg til den globale - i FN - og FN's organisasjoner.

I dag må vi spørre oss: Når har demokratiet i Europa vært truet i dette århundre? Det var jo dengang forpliktende samarbeide mellom landene virkelig var mangelvare - i mellomkrigstiden. Det var da de store landene i Europa kjente seg fristilt fra de andre at de virkelig farlige kreftene ble sluppet løs og fikk vokse. Det var da at aggressiv nasjonalisme og totalitære krefter kunne vinne makten, med de fryktelige konsekvenser det fikk for oss alle.

En grunnide bak opprettelsen av EF var å forhindre at dette kan skje igjen. Farlige nasjonalistiske krefter kan tøyles bedre når landene ikke har den form for suverenitet som betyr at man kan ruste opp eller å drive utpressing mot hverandre.

Dersom de gamle europeiske stormaktene på ny skulle tenke utelukkende på seg selv, dersom de frasa seg forpliktelser om å samarbeide, ville det tjene oss og de andre små nasjonene?

Truslene nå består ikke i at EF utdyper og utvider sitt samarbeide. Faren ligger i at de nasjonalistiske og konservative kreftene i Europa skal lykkes i sitt forsett med å forhindre denne utviklingen og skru klokka tilbake.

*

Å kjempe for våre verdier betyr å mobilisere mennesker til å ta ansvar og løse oppgaver i fellesskap. Når virkemidlene ikke strekker til - slik vi ser i dag - må vi skape nye.

Det er nettopp det vi har holdt på med siden vi måtte overta regjeringsansvaret i 1986, etter at de tre borgerlige partiene hadde ført landet inn i den alvorligste økonomiske

krisen siden krigen.

Det har ikke bare gitt oss muligheter til å snu utviklingen og trygge viktige velfredsordninger og verdier. Vi har også kunnet gjennomføre en rekke viktige reformer. Alt for mange synes å glemme - at midt oppe i de økonomiske vanskelighetene - gjennomfører vi også store sosialdemokratiske reformer som gir oss de redskaper vi trenger for 90-årene.

Hva er det vi har gjort?

- Statsbankene er igjen i ferd med å få en ny og viktig rolle i vår økonomi. Vi oppretter Statens Nærings- og Distriktsutviklingsfond som et sentralt og sterkt redskap for å stimulere næringsutviklingen i alle deler av landet - i nært samarbeid med lokale krefter. Vi har styrket rammene for Husbanken og Lånekassen og senket rentene. Den nye Norges Postbank tar nå form - en mer allsidig og livskraftig bank som vil nå ut til alle deler av vårt land.
- Vi har stoppet framstøtene forprivatisere Televerket, Postverket og Jernbanen slik høyrekreftene tok sikte på. Vi skal videreutvikle disse virksomheter i fellesskapets tjeneste. Omstilling er nødvenidg, men vi vil gjøre det som er mulig for at dette skal skje uten oppsigelser.
- Vi bygger ut barnehager og omsorg for familier og barn som aldri før. Foreldrepermisjonen ble ikke utvidet med en dag fra 1981 til 1986, nå har vi økt fra 18 til 35 uker.
- Vi gjennomfører den raskeste øking av utdanningstilbudet siden 9-årig skole ble gjennomført. På kort tid har 30 000 flere elever fått plass i videregående skole og 40 000 ungdommer studieplasser i høyere utdanning. Fra høsten av blir det ytterligere 9 500 studieplasser. Vi har foreslått å gi all ungdom rett til videregående utdanning -og ta et krafttak for bedre yrkesopplæring.

Alt dette er viktig reformer og helt nødvendige deler av en

politikk for at vi skal få en giv i næringslivet, og få ned ledigheten. Det er nå vår viktigste oppgave. Arbeid for alle jobb nr 1! Vi må aldri gi opp det målet. Hvem skal stå vakt som et så grunnleggende mål, hvis ikke vi gjør det?

De borgerlige partiene gjør det ikke. Hva ville en borgerlig regjering betydd i dagens situasjon? I Stortinget er det nesten ikke saker som samler de borgerlige partiene. Men hva så vi da de satt i regjering sammen? Passivitet og handlingslammelse. Høyre satte bremsene på. Det kom ingen nye reformer. Kursen ble lagt om, styringen ble svekket, og markedskreftene fikk friere spillerom.

Da motbakkene kom, stakk de av fra ansvaret. Når de tunge takene måtte tas, var det arbeiderbevegelsen som måtte dra lasset.

Årsaken til den høye ledigheten vi sliter med finner vi blant annet i 80-åras uvett og uforstand - med stor opplåning og investeringer som ikke hadde livets rett. Altfor mange av de nye arbeidsplassene i 1980-årene ble bygd på sandgrunn.

Men den store arbeidsledigheten skyldes også at Norge, som alle andre land, nå gjennomgår et grunnleggende skifte, med sterke endringer i teknologi, kunnskaper, massekommunikasjon og produksjon. Dette kan vi ikke skjærme oss mot - eller velge å stå utenfor.

Derfor er vi avhengig av hva som skjer rundt oss. Se hva Senterpartiets industripoliske talsmann, Ole Gabriel Ueland sier: Vi må senke CO2-avgiften, sier han, for det nytter ikke med at norsk industri har et avgiftsnivå som ligger langt over de landene vi konkurrerer med. Ja, det sier Ueland. Og - for å spørre som Dagbladet gjorde: Er det selvråderetten hans partileder vil ivareta ved å stå utenfor EF?

Vi slapp unna mange av de problemene de andre landene møtte på 70-tallet. Men oljeinntektene kunne ikke oppheve de store teknologiske og industrielle endringene som alle land strevde med. Det er nå vi møter mange av de samme problemene.

De problemene kan vi bare løse ved å fornye grunnlaget for

verdiskapningen, slik vi er igang med. Vi satser mye på offentlig sektor, på utdanning og forskning. Vi bruker allerede i dag budsjettene mer aktivt mot ledigheten enn noe annet industriland. I år bruker vi alle oljeinntektene - og 30-40 milliarder kroner til, penger som vi må låne.

Vi kan tåle slike underskudd en tid, men vi tåler ikke ubegrenset med underskudd i lang tid. Gjør vi det, setter vi våre barn i gjeldskrise. Da kan vi havne i den samme gjeldsfellen som mange andre industriland havnet i tidlig på 80-tallet. De sliter enda med å betale gjelden og få ned ledigheten.

Arbeid for alle får vi bare gjennom et konkurransedyktig næringsliv - i alle deler av landet - som skaper verdier. Det er et tankekors og en utfordring for oss alle at vår industriproduksjon ikke har økt siden slutten av 1970-tallet og at vi har mistet 93.000 arbeidsplasser i den tradisjonelle industrien de siste ti årene.

Industriens tid er ikke over. Vi må styrke og modernisere den industrien vi har, og vi må skaffe oss nye bedrifter, der kunnskap, ferdigheter og blikket for nye markedsmuligheter er nøklene til økt verdiskaping og sysselsetting. Vi må ta i bruk de muligheter som ligger i distriktene. Det er jo der mange av våre viktigste eksport-næringer finnes!

Vårt mål er klart: 90-årene må vi bruke til å få norsk økonomi og norsk næringsliv over på tryggere grunn. Bare det er godt nok for å sikre full sysselsetting, velferd og rettferdig fordeling i samfunnet.

En felles innsats her hjemme er ikke nok. Norske bedrifter må også ha sikker adgang til vårt viktigste eksportmarked. Det kan være uenighet om Norge skal være medlem av EF eller ikke. Men én ting må det være enighet om: Vi bedrer ikke sysselsettingen i Norge ved å være det eneste land i Vest-Europa som stiller seg utenfor det indre marked. Våre bedrifter kan ikke skape flere arbeidsplasser dersom de skal være rettsløse i forhold til sine europeiske konkurrenter på de markedene som er de viktigste for oss. I tillegg til store

omstillinger i norsk industri er én viktig grunn til den reduserte sysselsettingen i industrien den usikkerhet som har hersket i forhold til markedene utenfor vårt eget land. Med EØS-avtalen, som undertegnes imorgen, er den usikkerheten over.

*

I tider som krever store forandringer, opplever mange utrygghet og usikkerhet. Det er ikke rart at mange er i tvil om hvilken vei vi skal velge - og hvordan vi best kan gjenreise troen på egne krefter og evnen til å løfte i flokk for en bedre og tryggere fremtid.

Som så mange ganger før i vårt lands historie hviler et avgjørende valg i første rekke på arbeiderbevegelsen. De store utfordringene vi står foran må vi møte, uansett hvilket forhold vi velger til EF. Et samarbeide i EF gir ikke svaret på alle våre utfordringer. Men jeg er overbevist om at det setter oss bedre i stand til å møte dem.

Kampen for solidaritet, likhet og frihet er ikke vunnet en gang for alle. Den må vinnes igjen og igjen. Nå står kampen på en ny arena, og den kampen bør vi delta i. Vi må velge oss til innflytelse, velge å kjempe for våre verdier, sammen med meningsfeller i andre land. Da kan vi kjempe for de løsningene vi tror på, både i Norge, i Norden, på den europeiske arena og globalt.